

Received-Makale Geliş Tarihi 27.11.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.12.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(114), 2956-2963

Research Article/ Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14617888

Prof. Dr. Nüket Elpeze Ergeç
<https://orcid.org/0000-0003-4591-7982>
Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi Adana / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05wxkj555>

Yerel Basın ve Yayın Tarihine Genel Bakış Local Press and Publication History Overview

ÖZET

Yerel basın ve yayın tarihi kentin önemli belleklerinden biri olarak kabul edilir. Yayıncılıktaki dönüşüm ülke politikaları ile içkindir ve topluma yansımaları yerelde çok daha önemli boyutlarda olabilmektedir. Çalışmada örneklem olarak alınan Gaziantep Türkiye'nin önemli kentlerinden birisi olmakla birlikte son yıllarda marka kent kimliği ile de ön plana çıkmıştır. Geçmişin haklı gururunu taşıyan Gazi kentin basın ve yayın hayatına katılan değerli çalışmalar önemli bir bellek oluşturmaktadır. Geçmişte basılan yüzlerce gazete, dergi ve mecmua kentin beğenin izini sürmek için geleceğe de çok değerli belgeler bırakmıştır. Bu yazı çok partili hayata geçiş sürecinde Gaziantep basın hayatının zengin geçmişini tekrar kayda geçirme amacı taşımaktadır. Elbette yayın hayatında ise radyonun tüm ülkedeki yayın hayatına paralel TRT radyo yayınlarının başlangıcı ile incelemek ve bu konudaki anılara yer vermek ile mümkün olacaktır. Çalışma tarama yöntemi kullanılarak dönemin yayın ve radyo hayatını betimlemiştir.

Anahtar Kelime: Basın tarihi, radyo yayını, iletişim araçları

ABSTRACT

Local press and publishing history are considered among the city's most important memories. The transformation in publishing is inherent in the country's policies and its reflection on the society can be much more important locally. Gaziantep is one of the important cities in Turkey and has also come to the forefront with its brand city identity in recent years. The valuable works that have been contributed to the press and publishing life of city, which has the rightful pride of the past, constitute an important memory. Hundreds of newspapers, magazines, and journals published in the past have left very valuable documents for the future to follow the city's memory. This article aims to re-record the rich history of Gaziantep press life during the transition to multi-party life. Of course, in broadcasting life, it will be possible to examine the beginning of TRT radio broadcasts parallel to the broadcasting life of the radio in the whole country and to include memories on this subject. The study has described the broadcasting and radio life of the period using the scanning method.

Keywords: Press history, radio broadcasting, communication tools

1. GİRİŞ

Basın ve yayın dünyası sadece yazılan, çizilen yazılar, ya da okunan haberlerden ibaret olduğunu düşünmek hem çok indirgemeci hem de çok yanıltıcı bir bakış açısı olacaktır. Bir kentin basın, yayın, sanat ve sinema tarihi o şehrin yaşayanlarının varlığı ile içkindir. İnsan, temel bir iletişim gücü olarak varlığını ortaya koyabilmek için toplumla çeşitli biçimlerde iletişim kurduğu bilinmektedir. İnsanlık kendi iletişim alanını, iletişim araçlarının dahil olduğu sistemi yaratarak geliştirmiştir. Yerel basın ve yayın hayatı denildiğinde tüm kentlerin kendi yaşayan gazeteci, yazar ve çizer ustalarının oluşturduğu sistem ele alınır. Bu çalışmada Kurtuluş savaşı sırasında önemli bir mücadele ortaya koyan Gaziantep basın ve yayın hayatı 1940'lerden başlayarak gazete ve sonrasında radyo kapsamında ele alınmaya çalışılacaktır.

1.1. Misyonerlerin Basımevi Tutkusundan Halkevi Gazetelerine

Gaziantep'te basın hayatının başlamasında misyonerlerin, önemli ve yönlendirici olduğu bilinmektedir (Güllü, 2009). Osmanlı Döneminden itibaren Anadolu'da yoğun ve etkili faaliyetlerde bulunan misyonerler Amerikan-Protestan misyonerleri olmuştur. Amerikan misyonerlerin Antep'teki faaliyetleri ise 1800 yılların başlarına kadar uzanır. 1819 tarihinde Antep'e gelen misyonerlerin basın hayatının başlamasına neden olan matbaanın kuruluşunu gerçekleştirirler. Uğuroğlu Barlas (1972), Antep'te ilk basımevinin 1831 yılında kurulduğunu belirtmekle birlikte farklı kaynaklarda bu tarihin 1881 yılları olduğu iddia edilir (Kocabaşoğlu, 1990). Ancak bu yıllarda basın evinde İncil ve misyoner okullarının kitaplarının basıldığı söylenmektedir. Her şeyden önce bu dönemde bir basımevi ihtiyacının neden olduğu şartlara bakmak

gerekir. Çünkü burada bilgini yaygınlaştırılması istekliliği görülür. Bu dönemdeki temel gereksinim eğitimden kaynaklanan ihtiyacın giderilmesi olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin son dönemdeki siyasi durumu ve toplum yapısının yarattığı koşullarda önemlidir. Bilgi ve haber paylaşımının temel gereksinim olduğu dönemin politik yapısı, matbaanın işlevini genişlettiği ve misyonerlerin kendi düşüncelerini yaygınlaştırmakta bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle tarihi kaynaklar Gaziantep'te ilk gazete ve derginin misyonerler tarafından çıkarıldığını belirtir. Antep'te yayınlanan ilk gazetenin 1872 yılında "Ayıntap" gazetesi olduğu ve bu gazetenin İngilizce olarak basıldığı kaynaklarda geçmektedir (Güllü,2009). Misyonerler ve onların desteğiyle Ermeniler, ilerleyen yıllarda Avedaper, Kolej ve Rehnüma isimli gazeteleri çıkartır. Türkçe gazetelerin basımı ise biraz daha zaman alır. 1903'de Mecmua-ı Marif isimli gazete ilk Antep gazetesi olarak yayın hayatına başlar. Bu gazete halkın savaş yıllarına bilgilenmesinde temel rol oynayacaktır. O tarihe kadar yayımlanan gazeteler, Amerikalılar veya azınlıklar tarafından Türkçe-İngilizce veya Türkçe-Ermenice olarak yayımlanmıştır.

Yapılan taramalarda Cumhuriyetin ilk yıllarında Gaziantep'te yedi farklı gazetenin yayınlandığını görürüz. Bunlar Antep Haberleri, Havadis, Halk Dili, Gazi Sancak, Çocuk Dili, Bilgi ve Karadağ gazeteleridir (Polat, 2002). 1930-1943 arası, sadece yerel basın için değil, ulusal basın için de Cumhuriyet'in en verimsiz yıllarıdır. Çok partili siyasî hayata geçiş yılları olan 1946 sonrasının basın hayatını birdenbire canlandırdığı ve bu durumdan yerel yayın hayatını da etkilediği bilinmektedir. Süreli yayın sayısındaki çoğalma, 1960'a kadar normal seyrinde devam eder. Çok sayıda siyasi kuruluş kendi matbaalarını kurar ya da gazete çıkarmaya başlar. Ama bu tarihten önce halkevlerinin kuruluşuna ve bunların basın hayatını yönlendirme gücüne bakmak gerekir.

Gaziantep Halkevi 24 Haziran 1932 tarihinde açılmıştır. Gaziantep Başpınar dergisi Cumhuriyet Halk Partisi Basımevinde 1939 yılında çıkarılmaya başlanır (Ünüvar, 2017). Bu dergi 10 yıl boyunca Gaziantep Kendirli Kilisesi'nin alt katında bulunan CHP Basımevi'nde tipo baskı makinesinde basılarak çoğaltılır. Kaynaklara göre, kurulduğu yıllarda Fazlı Danışman ve Kazım Günay tarafından 16 sayfa olarak yayınlanır. Daha sonraki yıllarda yazı işleri sorumlusu Sabri Güzel daha sonra Şakir Sabri Yener olur ve sayfa sayısı da yazının yoğunluğuna göre değişir. Başpınar Dergisi Gaziantep kültür yaşantısı açısından önemli bir kaynak niteliği taşır. Başpınar Dergisi'nin yayımlanma amacı; Gaziantep ile ilgili bilgi, folklor ve araştırma yazılarının kaybolmasını önlemek, Halkevinin yaptığı çalışmaları, sosyal ve kültürel etkinlikleri Gaziantep ve tüm ülkeye duyurmak, bilgi toplamayı ve araştırmayı teşvik etmek ve yeni elemanlar yetiştirmek olmuştur (Temiz, 2006, 42). Mart- Nisan 1949 tarihinde 107-108. sayıları yayımlanan Başpınar Dergisi, bu sayı ve tarihten sonra CHP Matbaasının 1949 yılında Halkevinden ayrılıp kiraya verilmesi nedeniyle bir daha yayımlanmamıştır (Yetkin, 1962). Anadolu'nun en uzun ömürlü Halkevi dergilerinden biri olan Başpınar Dergisi, Şubat 1939 ile Nisan 1949 tarihleri arasında 108 sayı çıkarılmıştır. Başpınar Dergisi'nde 150 kadar farklı yazarın yazıları yayımlanmış, yazarlar içinde her meslekten kişiler bulunmuş ama en başta da öğretmenlerin olduğu görülmüştür.

Gaziantep Halkevinde basılan yayın sadece Başpınar Dergisi değildir. Gaziantep Halkevi Basımevinde basılan gazetelere ait bilgilere Uğur Barlas'ın Gaziantep Basın Tarihi 100.Yıl çalışmasında ulaşılır. Barlas (1972) döneme ilişkin Yeni Gaziantep, Güney Postası, Sabah gazetelerinin olduğunu, Başpınar ve Dernek dergilerinin yayınlandığını belirtir. Cumhuriyet Halk Partisi adına Enver Koçak tarafından yayımlanan Yeni Gaziantep gazetesi 1946 yılına kadar basılır. Gazete günlük olarak basıldığı gibi, haftada iki gün yayınlandığı dönemler de olmuştur. 1946'da Yeni Gaziantep gazetesi kapatılınca Güney Postası yayınlanmaya başlar. Cumhuriyet Halk Partisi Basımevinde basılan bu gazete de 1949 yılında kapatılmıştır. 1950 yılında ise yine aynı basımevinde Sabah gazetesi çıkarılmaya başlanır. Halkevleri kapatılıncaya kadar Cumhuriyet Halk Partisi Basımevinde Sabah gazetesi 2-4 sayfa olarak yayınlanmıştır.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Halkevlerinin konumu sorgulanmaya başlanmış ve 11 Ağustos 1951 tarihinde Mecliste 5830 Sayılı Yasa ile halkevlerinin işlevlerini yürütmesi engellenmiştir. Bu yasa ile Halkevleri kapatılmamış, binaları ve gerekli araçları hazineye devri sağlanarak, çalışamaz duruma getirilmiştir. Böylece halkevlerinde basılan dergi ve gazetelerin yayın hayatı sona ermiştir.

Yayın hayatı 1 Ocak 1937'den, 23 Şubat 1937 tarihine kadar günlük olarak devam eden Balo gazetesi, Haydar ve Hüseyin Bayaz tarafından 1947-48 yılları arasından 45 sayı çıkarılan haftalık Halk Dostu gazetesi, 1948 yılında tek sayı yayınlanan Hış Hış Hançer, yine tek sayı yayınlanan Gaziantep Fıstık Gecesi gazeteleri Gaziantep'in çok parti dönemi öncesi gazeteleri olarak bilinmektedir. Çok partili hayat öncesi çıkan bir diğer gazete ise Gaziantep'in en eski mahallerinden birinin ismini alan Akyol gazetesidir. Bu gazete Yaşar Çimen tarafından 1949-1950 yılları arasında bir yıl süreyle Gaziantep Basım evinden basılarak yayınlanır. O döneme ait önemli gazetelerden bir diğeri de Osman Tuzcu tarafından çıkarılıp,

Cemil Cahit Güzelbey'in yönettiği Gaziyurt gazetesidir. Bu gazete 1948'den 1953 tarihine kadar yayımlanmıştır. Ülkü Tamer¹ (2005) Radikal gazetesindeki köşe yazısında Gaziyurt gazetesi için şu sözleri söyler:

Bu neredeyse 'çocuksu saflık' içinde, hepsi demeyeyim ama kimi gazeteciler işlerini büyük bir ciddiyet ve özveri içinde yaparlardı. Bu havanın en iyi biçimde yansıdığı gazete Gaziyurt'tu. Cumhuriyeti, Atatürk ilkelerinin, devrimleri savunan 'yiğit' bir gazeteydi Gaziyurt. Kurucusu ve başyazarı Osman Tuzcu'ydu. Tuzcu, gazetesinin adını Sabah'a dönüştürdü sonradan. Osman Tuzcu, 1995 Ekim'inin sonunda ayrılmıştı aramızdan. Anadolu basınına bugüne taşıyan bu önemli gazeteciyi, yazarlık kaynağında onun da katkıları bulunan bir kişi olarak anmak boynumun borcu... Bugün oğlu Aykut Tuzcu ile Nurgün Balcıoğlu, onun ilkelerini izleyerek yayımlıyorlar Sabah'ı. Çocukluğumun el dizgisiyle hazırlanan tek yapraklık gazetesinin yerinde renkli ofset baskılı sekiz sayfalık etkili bir yayın organı var şimdi.

Ülkü Tamer'in bu incelikli yazısında gazeteciliğe verilen değeri görebilmek mümkündür. Gaziantep basın tarihinde 1950 öncesi dönemde çıkan öğrenci dergilerini de ihmal etmemek gerekir. Erken Cumhuriyet dönemi olarak nitelenebilecek bu dönemde öğrenci dergilerine genel olarak özel bir önem verildiği görülür. Özellikle eğitimcilerin önderliğinde hazırlanan bu dergiler, Cumhuriyetin getirdiği değişimlerin yaygınlaşmasında temel araçlardan birisi olmuştur. Barlas (1972) farklı basım evlerinde yayınlanan dergilerden Ömer Asım Aksoy başkanlığında liseli gençlerce çıkarılmış olan Lise dergisi Hüsnü Sait tarafından 29 Ekim 1933'te kurulduğunu belirtir. 01 Aralık 1934 tarihinde kapanan 16 sayfalık bu dergi 12 sayı yayımlanır. Yine lise öğrencileri tarafından çıkarılan Işkın 16 sayfalık aylık fikir dergisidir. 29 Ekim 1933- 31 Aralık 1933 tarih aralığında 3 sayı yayımlanmıştır. Bir diğer öğrenci dergisi Aşkın 1935 yılında yine 16 sayfa olarak 6 sayı yayımlanmıştır. 1945-46 yılları arasında yayımlanan 16 sayfalık Yankı dergisi diğer öğrenci dergilerinden birisi olarak Gaziantep basın tarihinde yerini alır. Çocuk Sesi dergisi Şakir Sabri Yener ve Nurettin Altuğ tarafından hazırlanmıştır. Öğretmenler tarafından hazırlanan bu dergide çocukların yazdığı yazılara da yer verilir. 1947-48 yılları arasında çıkan bu dergi bir ders yılı yayımlanır. Cumhuriyet'in kazanımlarının benimsenmesinin yanı sıra Atatürk'ün ilkelerinin çocuklara kazandırılması da derginin genel yayın politikasının bir ürünüdür (Barlas, 1972; Akyüz, 2014).

2. GAZİANTEP BASIN HAYATINA ÇOK PARTİLİ SİYASİ DÖNEMİN GETİRDİKLERİ

Türk siyasi hayatında, 1945-1950 yılları arasında gelişmelerin etkisiyle Türk basın hayatında büyük bir canlılık göze çarpmaktadır. Döneme ait sağlıklı veriler olmamasına karşın, bir karşılaştırma yapmak amacıyla Koloğlu (1992) şu rakamları verir; 1941'de 113 günlük gazetenin tirajı toplam 60 bindir. En yüksek tiraj 20 binin üzerindedir ve 227 dergi mevcuttur. 1946'da ise günlük tirajı 100 bine yaklaşan 202 gazete ve 302 dergi vardır. Demokratik yıllara geçiş olarak kabul edilen bu dönemde Gaziantep'te ise yayın periyodu günlük, haftalık, on beş günlük ya da üç ayda bir gibi farklılıklar gösteren çok sayıda gazetenin yer aldığını görüyoruz.

Gaziantepli yazar Nurel Taner (1998) anılarını yazdığı "Bir Demet Kuru Çiçek" kitabında 1950'li yıllar için şunları söyler; "1950'li yılları ben süte benzetirim. Kazandaki bu süte zaman geçtikçe yöneticiler, idareciler, gücü yetenler, sözü geçenler birbirlerine hissettirmeden birer bardak su kattılar. Kazandaki süt çoğaldı, çoğaldı da tadı kalmadı!". Taner'in deyişiyle süte su katılmadığı yıllar olan 1950'li yıllar seçim sonucu Demokrat Parti'nin seçimi kazandığı ve Adnan Menderes iktidarının başladığı yıllardır. Çok partili dönem Demokrat Parti iktidarının ilk yılları olup basın çalışanları için kısmen de olsa önceye oranla daha özgür bir ortam oluşturduğu düşünülse bile, Demokrat Parti döneminin özellikle ikinci yarısında, basın için zorlu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde Basın Kanunu üzerinde yapılan düzenlemelerle, basın yoluyla işlenen suçlara ilişkin özel bir kanun çıkarılmış ve basın baskı altına alınmıştır.

Bu yıllarda 1947 yılında kurulan Gaziantep Kültür Derneği çeşitli faaliyetlerde bulunmuş 1957 yılından sonra kitap, dergi, broşür yayınlarına ağırlık vermiştir. Dernek kapsamında ve Hulusi Yetkin'in yönetiminde 1957-1974 yılları arasında 158 sayı Gaziantep Kültür Dergisini çıkarır. Aylık fikir ve bilgi dergisi olarak bilinen bu dergide Gaziantep kültür ve sosyal hayatına ilişkin çok sayıda yazı yer alır. Gaziantep Kültür Dergisi dışında, dernek adına yayın yönetmenliğini Hulusi Yetkin'in yaptığı gazete ve dergiler de yayımlanır. 1958 yılında tek sayı yayınlanan Çocuk Sesi, 1961'de 4 sayı yayımlanan Gaziantep İşçi Sesi ve yine 1961'de 18 sayı yayınlanan Gençlik Sesi Gaziantep Kültür Derneği tarafından çıkarılır.

¹ Tamer, Ülkü (2005) "Onlar da bayramdı" <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ulku-tamer/onlar-da-bayramdi-865755/>

1965 yılında 20 sayı yayınlanan Anadolu gazetesi de Milliyetçi bir çizgi ile Dernek kapsamında Hulusi Yetkin tarafından hazırlanır.

Çok partili hayata geçişle birlikte yayınlanmaya başlanan gazetelerden bazıları uzun yıllar yayın hayatını sürdürürken, tek sayı basılan gazeteler de Gaziantep basın hayatında yerini alır. Barlas (1972)'a göre tek sayı yayınlanan gazete ve dergiler şu şekilde sıralanabilir; Sünnet: Yaşar Özen'in hazırlayıp 2 Eylül 1950'de Gaziyurt Basımevi'nde 28x36 boyutlarında iki sayfa olarak tek sayı yayınlanan mizahi gazetedir. 25 Aralık: Nizamettin Özgül tarafından 25 Aralık 1951'de 29x41 boyutlarında dört sayfa ve tek sayı olarak yayımlanır. Zılgıt, Fazlı Levent tarafından 1 Mart 1953'de 28x41,5 boyutlarında iki sayfa ve tek sayı olarak basılan mizahi gazetedir. Halkın Sesi, Cemil Cahit Güzelbey ile Cevdet Atalar tarafından 9 Mayıs 1955'de tek sayı olarak basılmıştır. Yalçın Dai'nin hazırladığı bu mizahi gazete 28,5x41 boyutlarındadır. Şahin: Ali İhsan Gögüş tarafından 9 Mart 1956 yılında tek sayı olarak çıkmıştır. Martı: Ülkü Tamer ve Fevzi Güneç tarafından yayımlanmıştır. Nisan 1956'da tek sayı çıkan edebiyat ve sanat dergisidir. Necip Bahri Güvenç tarafından çıkarılan Şirinnar gazetesi 1953 yılında üç günlük olarak üç sayı yayımlanmıştır.

1950 yıllarında çıkan bazı gazeteler uzun yıllar basın hayatında yerini alırken dönem dönem isim de değiştirerek yollarına devam etmiştir. Bunlardan birisi önce Ülkü, daha sonra Demokrat Ülkü, sonrasında Yeni Ülkü ve son olarak da Haber gazetesi adını alan gazetedir. Faik Muhsinoğlu tarafından 10 Mayıs 1950'de dört sayfa olarak çıkarılan Ülkü gazetesi 4 Ekim 1950'de kapatılarak Demokrat Ülkü adını alır. Ülkü Basımevinde çıkarılan Demokrat Ülkü gazetesi yayın hayatına Ekim 1956 tarihine kadar devam eder. Bu tarihte Faik Muhsinoğlu tarafından kapatılan gazete bu kez yayın hayatına Yeni Ülkü ismi ile 13 Mayıs 1962'ye kadar devam eder (Erozan ve Aslaner, 2013). Bu tarihten sonra gazetenin ismi Haber gazetesi olarak değişir. Gazete, Haber Basımevinde dört sayfa olarak basılmaktaydı. Ülkü Tamer'in anılarında anlattığı Demokrat Ülkü bir okul niteliği taşır. Gazetenin önemli yazılarını Yaşar Özen yazar. Nuri Sabırsız ise gazetenin temel direklerindedir. Yaşamak Hatırlamaktır kitabında Ülkü Tamer (2005) Demokrat Ülkü'ye kültür sanat sayfası hazırladığını, köşe yazıları yazdığını, sinema eleştirileri içeren yazılar kaleme aldığını ifade eder. Gaziantep'in önde gelen gazetecilerinden Yusuf Ağar 1964'de ilk gazeteciliğe adımını Haber gazetesinde attığını belirtir².

Güven gazetesi de ismini değiştirerek yoluna devam eden gazetelerdendir. Güven gazetesi Hüsnü Levent tarafından 8 Şubat 1950 tarihinde yayınlanmaya başlar. 3 Haziran 1950'de ise ismi Demokrat Güven olarak değiştirilir. Demokrata Güven olan bu gazete Güven Basımevinde iki sayfa olarak basılmıştır. 2 Temmuz 1960 tarihinde ismi tekrar Güven olarak değiştirilen gazete 13 Kasım 1961 tarihine kadar iki sayfa olarak günlük yayımlanır. O yıllarda isminde demokrat olan bir diğer gazete Demokrat Gaziantep gazetesidir. Demokrat Parti adına, Reşat Güzelbey tarafından Ocak 1950'den Ekim 1950 tarihine kadar, dört sayfa olarak yayımlanmıştır. Demokrat Ses gazetesi Ahmet Koral tarafından 18 Haziran 1953 tarihinden 28 Mayıs 1960 tarihine kadar yayımlanmıştır. Yeni Adım gazetesi Demokrat Parti adına Avukat Hulusi Yetkin'in hazırlayıp bastığı bu gazetenin kanuni sahibi Dr. Lütfi Söylemez'dir. 4 Aralık 1959'dan 27 Mayıs 1960 devrimine kadar yayımlanmıştır. Boyutları 28x41 cm, sayfa sayısı 4'tür. Haftalık olan bu gazete Demokrat Parti'nin gazetesi idi.

Barlas (1972)'in aktardığına göre Servet Güzel tarafından çıkarılan Karayılan gazetesi iki sayfa olarak 4 Nisan 1950'den Mart 1962 yılına kadar yayımlanmıştır. Işık gazetesi 20 Mart 1954 ile 01 Şubat 1962 yılları arasında Işık Basımevi sahibi Kemal Mazlum tarafından dört sayfa olarak yayımlanmıştır. Gürses gazetesi CHP adına Hulusi Güç 1 Aralık 1951'den 3 Mayıs 1954'e kadar dört sayfa olarak yayımlanmıştır. Gazete bu tarihten itibaren Ömer Dinçer tarafından 1956 yılına kadar günlük olarak Işık ve Demokrat Ülkü Basımevlerinde basılarak yayımlanmıştır.

Gaziantep Ticaret Gazetesi, Reşat Güzelbey tarafından 15 Temmuz 1952'de 15 günlük olarak çıkmıştır. Daha sonra ismi Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası Gazetesi olan bu gazete 1968 yılında kapanmıştır. Gaziantep esnaf ve sanatkârları adına Reşat Güzelbey tarafından Gaziantep Esnaf ve Sanatkârları Sesi gazetesi çıkarılmaya başlanır. 1955 tarihinden 1960 yılına kadar haftalık olarak yayımlanmıştır.

Edebiyat ve sanat alanında da Gaziantep'te 1950'li yıllarda çok değerli yayınlar çıkarılır. Latif Gökçek tarafından çıkarılan Kopuz Mart 1955'den Ekim 1956 tarihine kadar sekiz sayı yayınlanmıştır. Aylık olarak yayınlanan sanat dergisinin sorumlu müdürü Yavuz Bülent Bakiler'dir. Dergi bütçe ve dağıtım yetersizliğinden kapatılmıştır. Cemil Barlas tarafından yayımlanan Tuğ gazetesi ilk sayısı 10 Kasım 1955 tarihinde çıkmıştır. 25 Aralık 1956 tarihine kadar yayımlanan Tuğ gazetesi Yenigün Basımevinde

² <http://www.telgraf.net/m/haberdetay.php?objID=3465986004945&cid=0>

basılmıştır. Sanat ve edebiyat gazetesi olan Tuğ, ilk dönemler 15 günlük olarak, daha sonra ise aylık olarak çıkmıştır. Bu gazetenin ilk üç sayısını liseli gençler hazırlamıştır. 1950'li yıllarda sanat dergileri lise öğrencilerinin öncülüğünde çıkarıldığı görülür.

“Unutma ben yok olunca değişince kent ve bir yoksulun

o günlerden

sana bağışladığı söz ülkesi yitip gidince

sonsuz ve isimsiz bir deniz kalacak bir de çam ağacı

benim sularıyla öpüşen.” dizelerinin sahibi Onat Kutlar lise öğrencisi iken öncülüğünde İlke Dergisi yayınlanır. Kutlar'ın ilk öykülerinin yayınladığı İlke Dergisi bir lise dergisi olarak yayın tarihinde yerini alır. Erdoğan Yetkin'in çıkarttığı Güneydoğu ve 1957 yılından 1963 yılına kadar Yalçın Dai'nin yayınladığı Meşale dergisi bunlardan bazılarıdır. Ticaretin Sesi, Gaziantep Ticaret Lisesi tarafından 1 Nisan 1959 yılında çıkarılmaya başlanmıştır. Üç sayı çıktıktan sonra kapanan aylık olan dergi 18 sayfa yayınlanmıştır.

Barlas (1972)'a göre basın hayatında buldukları şehirlerin isimlerini alan gazeteler hep olmuştur. Bunlardan Gaziantep Postası, Necip Bahri Güvenç tarafından 1 Ocak 1956'da çıkarılmaya başlanmıştır. Yayın ömrü sadece yedi sayı ile sınırlı olan bu haftalık gazete Yenigün Basımevinde basılmıştır. Kentin adını taşıyan bir diğer gazete olan Yeni Gaziantep, Mehmet Özergin tarafından Temmuz 1959'da yayımlanmaya başlanır ve bir yıl yayımlandıktan sonra kapanır. Gazi Kent, Mahmut Oğuz Göğüş tarafından 15 Temmuz 1957'den 16 Ekim 1961 tarihine kadar 4 sayfa olarak yayımlanmıştır. Uğuroğlu Barlas tarafından Gaziantep Kurtuluş Dergisi ilk defa Gaziantep'in kurtuluş günü olan 25 Aralık 1959 yılında yayınlanır. Yayın Müdürü Yavuz Cenani olan bu dergi 32 sayfa olarak Gaziantep Kurtuluş gününde dağıtımı yapılmıştır. Gaziantep hakkında bilgileri bir araya toplayan bir almanak özelliğindeki dergi 1964 yılında kapanmıştır.

3. DARBE SONRASINDAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP BASINI

Türkiye 27 Mayıs 1960 tarihinde düzenlenen bir askeri darbeyle 60'lı yıllara başladı. Oldukça karışık ve zor yıllar olan bu yıllar aynı zamanda birçok değişimin de yaşandığı dönemler oldu. 1960 yılında haftada iki sayı olarak basılan Hedef gazetesi 24 sayı sonra kapanır. Şefik Kargıner tarafından kentin adını taşıyan Gaziantep gazetesi Mart-Haziran 1960 tarih aralığında Cumhuriyet Halk Partisi adına yayınlanır. Uğuroğlu Barlas'a göre yine 1960 yılında daha sonra Sabah gazetesi ile birleşen Yenigün gazetesi Erol Güceylioğlu tarafından 1962 yılına kadar yayınlanır. O yıllarda Yenigün gazetesi dışında, Işık, Gaziyurt, Cihan ve Akyol gazeteleri Sabah gazetesi çatısı altında toplanır. Osman Tuzcu'nun sahibi olduğu gazete 1 Şubat 1962 yılında kurulur. Sabah gazetesi günümüzde yayın hayatına halen sürdürmektedir. Sakıp Erdem tarafından 19 Mayıs 1964 tarihinde haftalık olarak 18 sayı yayınlanan Gerçek gazetesi, Güner Samlı'nın yayınladığı Mayıs 1964'de dört ay yayınladığı haftalık Toplum gazetesi, Nuri Sabırsız'ın Ağustos 1965 yılından itibaren iki yıl çıkarılan haftalık Körkadı gazetesi o yılların önemli gazeteleri olarak basın tarihinde yerini alır.

1966 yılında Müzeyyen Demir'in sahipliğinde Güneyde Uyanış yayınlanmaya başlanır. 11 Aralık 1968 yılında Kurtuluş gazetesi çıkmaya başlamıştır. Kurucusu Fevzi Güneç olan bu gazeteyi, 1971 yılına Mehmet Sağlam tarafından satın alınmıştır. Güneç basın tarihine sadece Kurtuluş gazetesini kazandırmamıştır. Daha sonra 1973 yılında Halkın Sesi, 1979 yılında Ortam ve 1980'de Eylem gazetelerini çıkarmıştır (kaynak: <http://www.antoloji.com/fevzi-gunenc/hayati/>). Ortam gazetesi günümüzde Doğuş adıyla çıkmaktadır.

Gaziantep basın ve yayın hayatında kısa bir süre yaşayıp, sonra kapanan ya da isim değiştiren çok sayıda gazete yer alır. Tarihe not düşmek adına 1970 ve 1980'li yıllarda yayınlanan gazeteler ise şu şekilde sıralanabilir. 1973 yılında Mehmet Ali Çelik tarafından kurulan Ekspres gazetesi, Vahittin Bozgeyik tarafından 1976 yılında kurulan Zafer gazetesi, 1977 yılında Halil Zor tarafından kurulan Özgür Gaziantep gazetesi 1970'li yıllarda yayınlanmaya başlayan gazetelerdir. 80'li yıllarda ise iki gazete daha yayın hayatına katılır. Bunlar 1984 yılında yayınlanmaya başlayan Yeni Gazete ve 1989 yılında Remzi Uzun tarafından kurulan kentin önemli ilçelerinden birinin adını taşıyan Şehit Kamil Postası olduğu görülür. Gaziantep Olay gazetesi 1991 yılında Erol Maraş tarafından Raci Dölek'in sahipliğinde kuruldu.

Gaziantep basın hayatında 90'lı yıllarda çok sayıda gazete yayın hayatına başlar. 1993 yılında Güneş gazetesi ve Günaydın gazetesi kurulur. 1994 yılında Hedef gazetesi, 1995 yılında Yakup Çiçek tarafından Güncel gazetesi yayınlanır. Abdullah Sabri Kocaman tarafından Metropol gazetesi ve Atilla Köker tarafından Bulvar gazetesi yayınlanmaya 1996 yılında başlar. 1997 yılında Yeni GAP, 1998 yılında Ayıntap ve Güney Anadolu gazetesi okuyucularıyla buluşur. Bu gazeteler yanında çok sayıda dergi yayın hayatına girmekle birlikte bunlardan en önemlisi Yöre isimli dergidir. Yöre dergisi, 1990 yılından itibaren çıkarılmaya başlanır. Mehmet Sağlam tarafından çıkarılan dergi 12 sayı yayınlanır. İçinde Gaziantep kentinin kültür, sanat, folklor ve yaşayışına ilişkin çok sayıda yazı yer alır.

Yeni yüzyılın başlangıcı olan 2000'li yıllara gelindiğinde çok sayıda yerel ve ulusal gazete ile karşılaşılır. Tabii gazetecilik alanı ekonomik, kültürel ve teknolojik birçok sıkıntı ile baş etmek zorunda kalır. Buna rağmen yeni gazetelerin yayınlanması devam eder. 2000'li yılların hemen başında Millet gazetesi, Gözcü gazetesi ve Yenigün gazetesi kurulur. Milli Mücadele günlerinde, özellikle Anadolu'da bir yerel yayıncılık olduğu görülür. Belli fikirler savunulur, Anadolu'nun kurtuluş teması üzerine ortak fikirler paylaşılır. Ama daha sonraki yıllarda o yılların gazeteleri ekonomik çıkmazlar nedeniyle kapandığı görülür. Bu boşluğu doldurmak için hükümetlerden bir girişim olmadığı gibi, bir takım siyasi düşüncelerle yapılan hamlelerde maksatlı olması nedeniyle olumlu sonuç vermez. Bu nedenle Türkiye'de yerel basının sadece haber alma bir ihtiyacından doğduğunu söylemek iyimserlik olabilir. Ancak kentin tarihine katkı sunan tüm kültürel çalışmalar ise yerelde yayınlanan gazete ve dergiler yoluyla o dönem halkına ulaşırken günümüze de ışık tutmuş ve kentin belleğini oluşturmuştur.

1990'lı yıllar ülkede yeni pop çağının esintilerinin yaşandığı bir ülke olmakla birlikte Gazeteci Çetin Emeç'in, Prof.Dr. Muammer Aksoy'un, Doç.Dr. Bahriye Üçok ve Turan Dursun'un katledildiği yıllar olarak tarih sayfasında yerini alır. Bu kargaşa ortamında ilk özel televizyon ve radyo yayınları yine bu yıllarda başladığı görülür. Devlet televizyonu TRT ise kanal sayılarını 90'lı yıllarda arttırmaya başlar. Gaziantep Radyosu ise 1962 yılında yayın hayatına başlar. Radyo ile birlikte basın ile birlikte yayıncılık faaliyetleri de konuşulmaya başlanır.

4. SİHİRLİ KUTUDAN ÇIKAN SES; RADYO YAYINCILIĞI

Ülkemizde radyo yayını 1927 yılında başladığı bilinmektedir. Ankara Cebeci semtinde kurulan radyo stüdyosu İş Bankası ile Fransız bir şirketin ortak kurdukları "Türk Telsiz Anonim Şirketi" tarafından işletilerek 1936 yılına kadar söz ve müzik yayını şeklinde sürer. 1936 yılında ilgili şirketle sözleşme yenilenmeyerek, radyo yayınları devletleştirilmiş ve yayın yapma görevi PTT Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. Bu olay, radyo yayınında devlet tekeli döneminin de başlangıcı sayılmıştır. Yayın 1940 yılında Matbuat Umum Müdürlüğüne verilir. 1949 yılında İstanbul radyosu Orta Dalga üzerinden ilk kez sesini duyurur.

Nural Taner (1998) o yıllarda radyoya ilişkin anılarını şöyle anlatır;

Mahallede ancak birkaç tane bulunan radyonun sesi yılbaşı gecelerinde sonuna kadar açılır; komşulara da Münir Nurettin, Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses, Hafız Burhan'ın okuduğu şarkılar dinletilirdi. Bizim evde 1950'li yıllarda alınan ahşap kaplı Star marka kocaman bir radyo vardı. O zaman radyonun büyük olması önemliydi. Radyo anlatılırken üç lambalı, dört lambalı diye anlatılırdı. Lamba sayısı arttıkça radyo büyürdü. Dört lambalıydı radyomuz...Yılbaşı geceleri radyonun başında toplanır, tombala oynar, müzik dinler, teyyare piyangosunun çekilişini dinlerdik.

1950'li yıllarda radyo hem siyasetin aracı hem de sanat ve kültürün yaygınlaşmasının yegane mekanıydı. Gaziantep'li Tanburi ustası Necdet Yaşar, Gonca Tokuz'un (2009) hazırladığı biyografi çalışmasında tanburun ilk sesini o yıllarda öğrenci yurdunun hoparlöründe yayınlanan radyoda duyduğunu ifade eder. Radyoda Mesut Cemil'in Tanbur sesini 1950 yılında 20 yaşında radyoda duyan Necdet Yaşar kendi ifadesi ile o sese aşık olur. 1953 yılında İstanbul radyosunda devrin en önemli sanatkarları ile radyo kadrosunda yer alan Gaziantep'li Necdet Yaşar o yıllara ilişkin "*sanatçılığı hedefleyen herkesin gönülünde radyocu olmak yatıyordu*" der.

1962 yılının ağustos ayında yedi farklı ille birlikte Gaziantep'te ilk radyo yayınlarına başlanır (Uyguç ve Genç, 1998). Kurulmasına 1962 yılında başlanan Gaziantep İl Radyosu 21 Ağustos 1962 tarihinde ilk deneme yayını yapmıştır. 29 Ekim 1962 tarihinde daimi yayına geçen Gaziantep İl Radyosu Gaziantep ilinin düşman işgalinden kurtuluşu törenlerini Hükümet meydanından canlı olarak verir. 1964 yılında TRT'nin kurulmasıyla yayınlar Ankara'dan gönderilen programların yanında İl Radyosu tarafından hazırlanan programlarla sürdürür (Tokuz, 2006).

1 Mayıs 1964 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun kurulması yayıncılık tarihimizin önemli bir dönüm noktasıdır. Başlangıçta yalnızca bir eğlence aracı, daha sonra ise etkili bir eğitim aracı olarak değerlendirilen radyo, ülkemizde 1940'lı yıllara kadar ne teknik ve örgütlenme yönünden geliştirilebilmişti. Radyonun yayın hayatına girmesi ile siyasi kurumlar tarafından bir iletişim aracı olmaktan çok propaganda aracı olarak kullandıkları görülür. Ülkemizde çok partili hayata geçiş döneminde siyasal partiler radyonun bu gücünün kullanmakta istekli olmakla birlikte, Demokrat Parti açık biçimde kamuyu yönlendirmedeki etkisini propaganda kapsamında değerlendirdiği görülür. Bu dönemde Demokrat Parti radyo da kendisini hiçbir yasa ve kurala bağlı görmeden yayın yapıyordu. 1957 seçimlerinde Adnan Menderes'in ve Celal Bayar'ın radyodan kendi lehlerine sonuçlar yayınladıklarını Metin Toker'in anılarında görürüz.

Halk bu yayınlar karşısında Ankara Cumhuriyet Halk Partisi binası önünde toplanarak; İktidar bizim! Kahrolsun radyo! radyo yalan söylüyor!" sloganları atarlar. "Radyo o gece doğrudan doğruya Bayar-Menderes ikilisinin emrinde kalmıştır...Neticeler İçişleri Bakanlığına geliyor, oradan radyoya yayımlanması için gönderiliyordu. Fakat Menderes istediği sonucu radyoya göndertiyor, istemediğini tutuyor hatta değiştiriyordu. O gece İstanbul'da sayımın bittiği söylendiği ve DP'nin kazandığı rakamlarla ilan edilmiş ancak sayımlar ertesi gün öğleye kadar devam etmişti (Toker, 1991).

27 Mayıs 1960 darbesini de o yıllarda halk yine radyodan Alparslan Türkeş tarafından okunan bildiri ile öğrenecektir. Şubat 1939'dan itibaren bir grup arkadaşı ile Başpınar dergisini çıkaran ve Antep hakkında yaptığı sayısız çalışmalarla bilinen Cemil Cahit Güzelbey, 1962 yılında açılan Gaziantep TRT radyosu kapanana kadar "Bir Şehrin Hikayesi" adlı programda her hafta çarşamba günleri sohbet programları hazırlar (Aydın, 1995). O yıllarda sohbet programlarının yanında müzik programları da sanatçılar tarafından hazırlandığı görülür. Melih Duygulu'ya (2007) göre 1930'lu yıllarda Halkevinin müzik şubelerinin oluşturmuş olduğu gelenekten gelen müzik grupları Gaziantep radyosunda bu müzik geleneğini sürdürmüşlerdir. Batı müziği alanında Ferit Ginol, klasik Türk müziği alanında Dr. Emin Kılıç Kale ve Dr. Cemil Özbal, halk müziği alanında Fazıl Muhsinoğlu'ndan oluşan kadronun öğrencileri 1962 yılında yayın hayatı başlayan Gaziantep Radyosu'nda müzik geleneğini programlar aracılığıyla duyurmaya çalışmışlardır. Radyonun halk müziği yayınları "Güneyin Sesi" programı aracılığıyla çevre illere duyurulmuştur. Bu programın ekibinin amacı, İhsan Kutlar'ın (1990) Yöre dergisindeki yazısına göre, "başka şehirlere mal edilmiş olan türkülerini derleyip toplamak, radyo vasıtasıyla hemşerilerimize duyurmaktır.". Duygulu'ya (2007) göre Zülfikar Özgünergin, Hasan Beydili, Mükerrerem Çelik, Mustafa Çinkılıç, Müzeyyen Tatlıses, Adil Kocaoğlanil ve Hasan Savcılı gibi isimler radyo programı ile halk müziği yayınlamaya Gaziantep radyosu 1974 yılında kapatılana kadar devam etmişlerdir.

Yayına Gaziantep'in kurtuluş günü olan 25 Aralık 1962'da 41. yıl kutlamalarının canlı yayın anonsu olur. Gaziantep Radyosunun tarihi, yazar ve öğretmen Adil Dai ile başlar. Yöre dergisinde Adil Dai, Gaziantep radyosunun nasıl başladığını ve nasıl kapandığını "Gaziantep Radyosu (Nasıl Kuruldu... Nasıl Sustu?)" başlıklı yazısında anlatır. Adil Dai Gaziantep radyosunda üç yıl Radyo Yayın şefliği yapmıştır. Yayıncılığın tek elden yürütülmesi için 1964'te Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu TRT'nin kurulmasıyla 1965'te radyo müdürü olarak göreve devam eder. O yıllardaki kısa yayın süreleri için hazırlanan radyo programları, tamamen kamu yayıncılığı anlayışına hizmet edecek şekilde biçimlendirildiği bilinmektedir. Halkın günümüzdeki gibi sadece eğlence ihtiyacına cevap vermeyen, bilgilendirici ve kültürel içerikli olmasına dikkat edilen kamu yayıncılığı anlayışı bulunmaktaydı. Bu nedenle Gaziantep'in ilk radyosunda hazırlanan programlar Adil Dai'nin yazısında şu şekilde geçer; Şehirden haberler, Trafik, Edebiyat ve Sanat sohbetleri, Gaziantep folkloründen sayfalar, dün ve bugün Gaziantep, Sağlık saati, pazar sohbetleri, milli günler, çevrenin meşhurları, Çocuk saati, bilgi yarışmaları... Bu programların isimlerine bakıldığında her birinin araştırma temelli olduğu, bir bilgi birikimi ile yapılması gereken programlar olduğu görülür. Nitekim Adil Dai, yazısının ilerleyen kısımlarında programlarını Gaziantep konusunda uzman kişilerle hazırlayıp sunduklarını belirtmektedir. Sosyal sorumluluk taşıyan ve toplumun bilincini yükseltmeyi hedefleyen bu programlar, 1981 yılında yani kuruluşundan 19 yıl sonra, vericinin gücünün zayıflaması nedeniyle, Gaziantep radyosunun susması ile sona erdi. Yaklaşık on yıl sonra ise yayıncılığın özel kuruluşlar tarafından yapılmasına ilişkin yasal zeminler oluşturulduğunda çok sayıda radyonun yayına başladığı görülür.

1992 yılından itibaren sayısı artmaya başlayan özel radyolar Anayasanın 133. Maddesinin "Radyo ve Televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenerek şartlar çerçevesinde serbesttir" olarak değiştirilmesi ile birlikte radyo yayıncılığında devlet tekeli kaldırılmıştır. Türkiye'de ilk özel sermayeli radyo kanalının 1991 yılında Gaziantep'te yayına başlayan Olay (FM) Radyo olduğu bilinmektedir.

Mehmet Erol Maraş yönetiminde kurulan radyo halen yayını sürdürmektedir. Bunun yanında farklı zamanlarda açılan GRT, Şirinnar, Radyo Fıstık, Radyo İhya, Radyo Kervan, Kilim Radyo, Radyo Mega, Kent FM ve Gül Radyo günümüzde yayın yapan radyolar olarak sıralanabilir.

5. SONUÇ

Gaziantep'in Cumhuriyet öncesine dayanan uzun ve kapsamlı bir basın ve yayım tarihi vardır. Bu uzun dönem içinde basılan tüm gazetelere ulaşmak mümkün olmadığı gibi, o döneme ilişkin kaynak bilgilerde sınırlıdır. Ancak bir kısmına ulaşılabilen yayınlara sınırlı biçimde bu çalışmada yer verilmiştir. Elbette Gaziantep Basın ve yayım tarihinde isimlerini zikredemediğimiz birçok yayım ve bu yayımları yaratmak için emeklerini esirgemeyen birçok gazeteci bulunmaktadır. Bunların bıraktığı yazılar ve anılar günümüzü yaratmıştır. Gaziantep'in eğitim ve kültürüne önemli katkı sunan radyonun varlığı ise inkar edilemez. TRT Gaziantep radyosu uzun yıllar toplumun nabzını tutmuş ve en önemli iletişim aracı olarak yerini almıştır. Özel radyoculuğun yaygınlaşması ve yaşanan teknolojik gelişmeler radyonun biricik olma özelliğini yitirmesine neden olsa da vazgeçilmez iletişim araçları arasında halen yerini almaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2014). *Geçmişten Bugüne Gaziantep'te Yerel Medya ve Günümüz Gaziantep Yerel Medyasında Sosyal Medyanın Rolü*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, S. (1995) Cemil Cahit Güzelbey'in Ardından. *Kebikeç*, (2), 49-61.
- Barlas, U. (1972). *Gaziantep Basın Tarihi 100. Yıl*. Gaziantep Kültür Derneği Yayınları No:60.
- Birinci, A ve Kocabaşoğlu, U. (1995). Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler. *Kebikeç*, (2), 101-122.
- Dai, A. (2006). Gaziantep Radyosu Nasıl Kuruldu? Nasıl Sustu?. *Gaziantep Tarih ve Kültür Dergisi*, 1(4), 3-8.
- Duygulu, M. (2007). *Anadolu'nun Güneyinde Özgün Sesler Diyarı: Gaziantep'in Ses Kültürüne Bir Bakış*. İstanbul: Yapı Kredi yayımları
- Erozan, B. ve Aslaner GK (2013). Anadolu'da 27 Mayıs: Bursa, Erzurum, Gaziantep (1960-61). *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 40 (2), 209-238
- Güllü, R.E. (2009). Amerikan Board Misyonerlerinin Antep'teki Faaliyetleri ve Antep Amerikan Koleji. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 129-175.
- Gülizar, J. (1986). Türkiye Radyoları. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Araştırmaları*, İstanbul Y... 27-42
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. Pozitif yayıncılık
- Kutlar, V. (1991). Yaşanmış Hikâyeleriyle Gaziantep türkeleri Yester (Ester). *Yöre dergisi*, 5, 11-18
- Polat, N. H. (2002). Türkiye'de Yerel Basımın Gelişimine Kısa Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 12, 7-25
- Tamer, Ü. (2005). Onlar da bayramdı. <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ulku-tamer/onlar-da-bayramdi-865755/>
- Tamer, Ü. (2005). *Yaşamak Hatırlamaktır*. (4. Bsk). Kitap yayınevi
- Taner, N. (1998). *Bir Demet Kuru Çiçek*. Arsan yayını
- Temiz, Ö (2006). *Gaziantep Halkevi ve Başpınar dergisi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. İstanbul Üniversitesi.
- Toker, M. (1991). *DP Yokuş Aşağı 1954-1957*. (3. Bsk), Bilgi yayınevi
- Tokuz, G. (2009). *Tanburi Necdet Yaşar (Anılar-Dostlar)*. Brainstrom yay.
- Ünüvar, S. (2017). Yerel Tarih ve Gaziantep Halkevi Yayın Organı Başpınar Dergisi. *The Journal of International Social Research*, 10 (53), 308-317.
- Yetkin, H. (1962) *İncilipinar*, Gaziantep Kültür Derneği Yayınları.